

УДК 331.45

ПРОБЛЕМА ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ НА СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНИХ УМОВ ПРАЦІ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

ЗАЮКОВ І. В.*кандидат економічних наук***ГУЧОК І. С.****Вінниця**

За даними Російської академії медичних наук, від 20 до 40% трудових втрат внаслідок хвороб прямо чи опосередковано пов'язано з незадовільними умовами праці [1]. За даними [2], кількість працюючих в основних галузях економіки в умовах, що не відповідають санітарним нормам, складає 27,8% від облікової кількості штатних працівників, тобто кожен четвертий працює в умовах дії шкідливих виробничих факторів, рівні яких перевищують граничнодопустимі. Крім того,

за даними Міжнародної організації праці, рівень виробничого травматизму в Україні з розрахунку на 100 тис. працюючих залишається одним із найвищих у Європі (наприклад, порівняно з Великобританією вищий у 8,5 раза, Німеччиною – у 5,5 раза) [3].

Активно висвітлюються проблеми зайнятого населення в контексті забезпечення безпечних умов праці, економіки охорони здоров'я в наукових публікаціях українських вчених: Д. Айстраханова, В. Баранова, Ю. Вороненка, О. Голяченка, І. Даценко, В. Костицького, В. Клименка, Ю. Кундієва, В. Лехана, Е. Лібанової, А. Мельник, В. Москаленка, В. Маруніча, О. Осауленка, В. Пили, Н. Рингач, І. Рогача, В. Рудня, Г. Старостенко, С. Стеценка, Л. Тарангул, В. Таралла, С. Трубича, М. Фашевського, І. Чопея, В. Шевчука, Л. Шевчук та багатьох інших.

Метою дослідження є дослідження проблеми фінансування витрат на створення безпечних умов праці

зайнятого населення України та запропонувати шляхи її вирішення.

Однією з головних причин досить високого рівня виробничого травматизму в Україні, погіршення здоров'я зайнятого населення на виробництві є недотримання роботодавцями вимог законодавства та невідповідність чинного законодавства з питань промислової безпеки та охорони праці сучасним ринковим умовам [4]. Згідно зі статтею 13 Закону України «Про охорону праці» на роботодавця покладена відповідальність за створення на робочому місці безпечних умов праці, що передбачає достатній рівень фінансування.

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» фінансування охорони праці здійснюється роботодавцем. Згідно внесених змін Законом України від 02.06.2011 р. № 3458-VI до ст. 19 та 43 Закону України «Про охорону праці» від 14.10.92 р. № 2694-XII [5], для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік

(раніше ця норма Закону № 2694 зобов'язувала здійснювати витрати не менше ніж 0,5 відсотка від суми реалізованої продукції). На підприємствах, що утримуються за рахунок бюджету, витрати на охорону праці передбачаються в державному або місцевих бюджетах і становлять не менше 0,2 відсотка від фонду оплати праці.

Суми витрат з охорони праці, що належать до валових витрат юридичної чи фізичної особи, яка відповідно до законодавства використовує найману працю, визначаються згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994 «Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат» [6].

Проаналізуємо, чи достатньо коштів, які виділяються підприємствами на забезпечення безпечних умов праці, та при якій нормі фінансування їх витрати на охорону праці будуть більшими?. З метою проведення аналізу достатності обсягів фінансування витрат на охорону праці ми дослідили десять підприємств будівельного сектора економіки Вінницької області. Дані для проведення аналізу наведено в *табл. 1* [7].

Таблиця 1

Вихідні дані для проведення достатності фінансування роботодавцями заходів з охорони праці

Назва підприємства	Загальна характеристика підприємства	Чисельність працівників, осіб		Обсяг реалізованої продукції (без ПДВ), тис. грн		Фонд оплати праці, тис. грн	
		2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
ПАТ «Жезелівський кар'єр» (1)	Козятинський р-н, с. Жеженів. Добування, оброблення декоративного та будівельного каменю	82	74	6618	8099	1456	1709
ВАТ «Ладигенський завод силікатної цегли» (2)	Тростянецький р-н, м. Ладигин. Виробництво будівельних виробів з бетону, цементу та штучного каменя (плитка, цегла)	4932	4192	21377	14293	5920	6894
ПАТ «Жданівське» (3)	Хмельницький р-н, с. Каганівка. Добування декоративного та будівельного каменю, піску та гравію	45	19	13011	505	387	224
ВАТ «Спеціалізована будівельна компанія «Водпроект» (4)	м. Вінниця. Будівельні роботи	121	104	9600	7653	2080	1255
ВАТ «Вінницький асфальтобетонний завод» (5)	м. Вінниця. Виробництво бетонних сумішей	32	26	5659,5	3422	374,2	346,5
ПАТ «Іванівський спеціалізований кар'єр» (6)	Калинівський р-н, с. Іванів. Добування декоративного і будівельного каменю, піску, гравію	296	243	17662	16096	3274	3426
ВАТ «Кераміка» (7)	м. Вінниця. Виробництво керамічних плиток і плит, цегли та блоків	54	42	7206	2873	2975	468
ВАТ «Стрижавський кар'єр» (8)	Вінницький р-н, смт. Стрижавка. Добування декоративного та будівельного каменю	174	174	11934	20890	3530	3730

1	2	3	4	5	6	7	8
ВАТ «Гніванський кар'єр» (9)	Тиврівський р-н, м. Гнівань Добування декоративного та будівельного каменю	61	64	11750	12991	845	1064
ТОВ «Гніванський гранітний кар'єр» (10)	Тиврівський р-н, м. Гнівань Добування декоративного та будівельного каменю	795	789	51217	89210	10381	11143

На підставі вихідних даних табл. 1 проведемо аналіз обсягів фінансування витрат на охорону праці за двома варіантами (табл. 2):

- ✦ *варіант перший* – витрати на охорону праці в межах 0,5% від обсягу реалізованої продукції (скасована норма фінансування витрат на охорону праці);
- ✦ *варіант другий* – витрати на охорону праці в межах 0,5% від фонду оплати праці (діюча норма фінансування витрат на охорону праці).

Результати аналізу фінансування витрат на охорону праці наведені на рис. 1 та рис. 2 (дані за 2010 рік).

Отже, дані рис. 1 і рис. 2 дають підстави зробити такі головні висновки. *По-перше*, нова норма закону (варіант 2) істотно зменшила обсяги фінансування витрат на охорону праці (дивись рис. 1) практично по всіх аналізованих підприємствах. *По-друге*, аналіз витрат на

охорону праці на одного працівника засвідчив, що при варіанті 2 витрати на охорону праці в 2010 р. на досліджуваних підприємствах в середньому скоротились в 6,2 раза порівняно з варіантом 1. *По-третє*, витрати на охорону праці на одного працівника по варіанту 1 становили в середньому 457,6 грн, а по другому варіанту – лише 69,6 грн, що в 6,57 раза менше. Якщо взяти до уваги, що на одного працівника виділяється всього в середньому 69,6 грн на рік (або 5,8 грн на одного працюючого), то виникає логічне запитання: як за рахунок зазначеної суми можна забезпечити безпечні умови праці окремо взятого працівника та як цю суму можна розподілити по основних напрямках фінансування?

Таким чином, складається враження, що Закон України «Про охорону праці» перекладає обов'язок з роботодавця на найманих працівників щодо самостійного забезпечення ними своєї безпеки. Адаже на прак-

Таблиця 2

Аналіз обсягів фінансування витрат на охорону праці враховуючи варіант 1 і варіант 2

Назва підприємства	Витрати на охорону праці (варіант 1)		Витрати на охорону праці в розрахунок на одного працівника, тис. грн/особу (варіант 1)		Витрати на охорону праці (варіант 2)		Витрати на охорону праці в розрахунок на одного працівника, тис. грн/особу (варіант 2)	
	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.	2009 р.	2010 р.
ПАТ «Жезелівський кар'єр» (1)	33,09	40,495	0,404	0,547	7,28	8,545	0,089	0,115
ВАТ «Ладженський завод силікатної цегли» (2)	106,885	71,465	0,022	0,017	29,6	34,47	0,006	0,008
ПАТ «Жданівське» (3)	65,055	2,525	1,446	0,133	1,935	1,12	0,043	0,059
ВАТ «Спеціалізована будівельна компанія «Водпроект» (4)	48	38,265	0,397	0,368	10,4	6,275	0,086	0,060
ВАТ «Вінницький асфальтобетонний завод» (5)	28,2975	17,11	0,884	0,658	1,871	1,7325	0,058	0,067
ПАТ «Іванівський спеціалізований кар'єр» (6)	88,31	80,48	0,298	0,331	16,37	17,13	0,055	0,070
ВАТ «Кераміка» (7)	36,03	14,365	0,667	0,342	14,875	2,34	0,275	0,056
ВАТ «Стрижавський кар'єр» (8)	59,67	104,45	0,343	0,600	17,65	18,65	0,101	0,107
ВАТ «Гніванський кар'єр» (9)	58,75	64,955	0,963	1,015	4,225	5,32	0,069	0,083
ТОВ «Гніванський гранітний кар'єр» (10)	256,085	446,05	0,322	0,565	51,905	55,715	0,065	0,071

Рис. 1. Фінансування витрат на охорону праці (варіант 1 і варіант 2)

Рис. 2. Фінансування витрат на охорону праці на одного працівника (варіант 1 і варіант 2)

тиці, як свідчить статистика, роботодавці не завжди виконували норму фінансування витрат на охорону праці на рівні 0,5% від суми реалізованої продукції (для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю), а внесені нові зміни до Закону України «Про охорону праці» (до статті 19) щодо фінансування витрат повністю підтверджують дану думку. Тому нині залишається актуальною теза «Ходити нині на роботу стає небезпечно».

Також насторожує те, що внесли зміни до форми статистичної звітності 7-ТНВ «Звіт про травматизм на виробництві» (наказ Держкомстату від 15.09.2009 року № 350), в якій виключили інформацію щодо фінансування витрат на охорону праці роботодавцем. У зазначеній звітності можна було проаналізувати, яку суму підприємство фінансує на забезпечення безпечних умов праці та порівняти її з нормативом, а зараз зробити це не можливо. Отже, вирішення проблеми фінансування витрат на створення безпечних умов праці зайнятого населення залишається дуже актуальною.

ВИСНОВКИ

Аналіз фінансування витрат на створення безпечних умов праці (на прикладі 10 підприємств будівельної галузі, що знаходяться у Вінницькій області) показав, що роботодавцям вигідна нова норма закону, оскільки витрати на охорону праці при застосуванні ставки 0,5% від фонду оплати праці значно нижчі, ніж при ставці 0,5% від обсягу реалізованої продукції, а працівникам – не вигідна. Таким чином, справедливо виникають побоювання: чи не погіршає охорона праці, яка в Україні і так знаходиться на низькому рівні, від економії роботодавців коштів на охорону праці; чи не постраждають інтереси найманих працівників; чи не призведуть вказані зміни до погіршення умов праці, і як наслідок до погіршення здоров'я зайнятого населення. Отже, терміново необхідно на законодавчому рівні не тільки повернути стару норму фінансування витрат на охорону праці, але і збільшити її до 2% від обсягу реалізованої продукції (для не бюджетних підприємств). Крім того, на нашу думку, потрібно повернути в форму 7-ТНВ «Звіт про травматизм на виробництві» інформацію про обсяг фінансування

витрат на охорону праці, які здійснюються роботодавцями з розподілом по напрямках фінансування. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна академія державного управління при Президентові України. Анований звіт «Організаційно-правовий механізм управління розвитком регіону» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.upr_fundament_doslidzhen.ua](http://www.upr_fundament_doslidzhen.ua).

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 889-р «Про схвалення Концепції загальнодержавної цільової програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2012 – 2016 роки»

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

4. Лібанова Е. М. Смертність населення України у трудоактивному віці / Е. М. Лібанова, Н. М. Левчук, Н. О. Рингач та ін.: монографія [Текст]. – Київ. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 211 с.

5. Закон України «Про охорону праці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994 «Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

7. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.smida.gov.ua>